

Слідчий суддя провів допит в порядку ст. 225 КПК в якості свідка, потерпілого особи, яка немає постійного місця проживання, веде кочовий спосіб життя, займається бродяжництвом.

У судовій практиці були випадки задоволення так і відмови в задоволенні слідчими суддями клопотань про допит у судовому засіданні під час досудового розслідування осіб, які фактично не мають постійного помешкання та місця роботи у зв'язку з асоціальним способом життя. З одного боку те, що свідок або потерпілий зловживає алкогольними напоями, веде кочовий спосіб життя та не має роботи, ускладнює його пошук і може унеможливити його допит у суді. Разом з тим “аморальний спосіб життя, зловживання алкогольними напоями, відсутність роботи та бродяжництво свідка” не є тими підставами, що можуть унеможливити в майбутньому допит свідка або вплинути на повноту чи достовірність показань.

Стосовно наведених випадків слід враховувати, що кочовий спосіб життя суттєво ускладнює можливість суду встановити місцезнаходження особи для її виклику в судове засідання з метою допиту, що може як негативно вплинути на розумні строки розгляду кримінального провадження, так і взагалі унеможливити допит такої особи у судовому засіданні. За таких умов слідчим суддям доцільно розцінювати зазначені обставини як винятковий випадок, який є підставою для допиту особи в порядку ст. 225 КПК України (витяг засідання пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями» від 03.06.2016).

Слідчий суддя провів допит свідка, потерпілого в порядку ст. 225 КПК, враховуючи, що є достатньою підставою похилий вік свідка, потерпілого.

Згідно ст. 225 КПК України у виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань свідка чи потерпілого під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для їхнього життя і здоров'я, тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в подальшому в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань на підставі ухвали слідчого судді такий допит можна провести судовому засіданні під час досудового розслідування.

Питання щодо «інших обставин», які можуть слугувати підставою для проведення такого допиту є суб'єктивним рішенням слідчого судді в конкретній ситуації.

Так практика розгляду клопотань про проведення допиту слідчим суддею в порядку ст. 225 КПК України свідчить, що похилий вік свідка або потерпілого (тих, чий вік переважає 75 років) може бути обставиною, яка унеможливорює їх допит в суді, а тому надання інших додаткових доказів, що підтверджують захворювання таких осіб, недоцільно. (витяг засідання пленуму ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями» від 03.06.2016).

При проведенні допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування були змінені правила оформлення допиту.

Для проведення допиту у режимі відеоконференції окремої постанови або ухвали не потрібно, окрім випадків передбачених ст. 225 КПК України.

Відповідно до ст. 104 КПК України хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються в протоколі, а у випадках фіксування процесуальної дії за допомогою технічних засобів про це зазначається в протоколі, при цьому текст показань може до нього не вноситися, якщо ніхто з учасників не наполягає на цьому.

Однак, згідно ч. 9 ст. 232 КПК України хід і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису, а отже складання протоколу такої дії законом не передбачено.

За відсутності особи, яка б могла бути законним представником під час допиту неповнолітнього, слідчий запросив родича законного представника.

Відповідно до ст. 44 КПК України як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування.

В разі неможливості законному представнику бути присутнім під час проведення процесуальних дій (хвороба) та відсутності повнолітніх близьких родичів за рішенням дізнавача, слідчого, прокурора або суду може бути залучений представник Управління «Служба у справах дітей» (ухвала с Жовтневого районного суду м. Маріуполя від 27.03.2019 № 263/1579/19).

Для проведення допиту неповнолітньої особи слідчий залучив психолога з Центра Психології.

Згідно ст. 226 КПК України допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності педагога або психолога. Враховуючи, що залучений спеціаліст має бути фахівцем в галузі дитячої психології, доцільно залучати вчителів місцевих загальноосвітніх шкіл, штатних психологів дитячих поліклінік або органів опіки і піклування відповідного району чи області. Виключенням можуть бути педагоги, які викладали у неповнолітньої (малолітньої) особи та можуть бути викликані як свідки або є заінтересованими особами (ухвала Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 18.02.2016 № 149/3405/15-ц).

Запрошення вказаних осіб відбувається шляхом направлення листа керівнику закладу, запрошення в телефонному режимі (за можливості) або на підставі ухвали слідчого судді.

Слідчий самотійно здійснив оплату послуг перекладача, під час проведення допиту.

В разі залучення перекладача стороною обвинувачення згідно ст. ст. 29, 68, 122 КПК України та Постанови КМУ України від 01.07.1996 р. № 710 «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» за ним зберігається середня заробітна плата за весь час, затрачений ними у зв'язку з явкою та викликом до органів досудового розслідування, винагорода, у розмірі передбаченому даною постановою, передбачена лише за виконану роботу, яка не є службовим обов'язком перекладача.

У кримінальних провадженнях вищезазначені виплати провадяться органом, який зробив виклик, із коштів, що передбачаються кошторисом на зазначені цілі. Виплати компенсації (відшкодування) особі за відрив від звичайних занять і за проведену роботу провадяться за постановою (ухвалою) органу, який зробив виклик. У постанові (ухвалі) зазначаються вихідні дані для визначення суми винагороди (конкретний розмір винагороди у межах зазначених вище норм та час, затрачений особою у зв'язку з явкою за викликом і на виконання даного їй завдання).

Для залучення перекладача доцільно використовувати довідково-інформаційний реєстр перекладачів або залучати філологів-вчителів загальноосвітніх або вищих навчальних закладів шляхом направлення листа керівнику обраного закладу, запрошення в телефонному режимі (за можливості) або на підставі ухвали слідчого судді.

Під час допиту підозрюваного слідчий відмовився скласти протокол процесуальної дії, проте застосував відеозапис.

Згідно ст. 104 КПК України хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі.

У випадку фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі.

Якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього.

Під час допиту неповнолітнього підозрюваного слідчий запросив лікаря, у зв'язку с тим, що підозрюваний хворіє на епілепсію.

Присутність лікаря визнається необхідною, як правило, у разі відсталості у фізичному чи розумовому розвитку допитуваного, його хворобливості.

У випадках, коли підозрюваний не досяг 16 років або якщо його визнано розумово відсталим, суд за своїм розсудом або за клопотанням учасників процесу може провадити допит такого неповнолітнього в присутності педагога чи лікаря, які вправі ставити підсудному запитання і висловлювати свої зауваження.

Для вирішення цього питання у конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза.

(Відповідно до положень ст. 438 КПК України та Постанови Пленуму Верховного суду України №5 від 16.04.2004 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніми»).

Під час допиту підозрюваний запросив сім адвокатів.

Підозрюваний виявив бажання щодо участі захисника.

Присутність лікаря визнається необхідною, як правило, у разі відсталості у фізичному чи розумовому розвитку допитуваного, його хворобливості.

Для вирішення цього питання у конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза.

Під час допиту неповнолітнього підозрюваного слідчий не запросив адвоката, посилаючись, що достатньо участі законного представника.

Відповідно до ст. 490 КПК України допит неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого здійснюється у присутності захисника.

Проведення слідчої дії за участю неповнолітнього за відсутності захисника та законного представника має наслідком недопустимість доказів, отриманих під час такої слідчої дії (2.3.1. Огляду судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, рішення внесені до ЄРДР, за жовтень 2020 року).

В одному кримінальному провадженні свідок в подальшому набув статус підозрюваного. Слідчий використав його показання як свідка.

Використання показань свідка, який у подальшому набув статусу обвинуваченого чи підозрюваного, є порушенням права «на мовчання», а також порушенням права не свідчити проти себе, внаслідок чого такі докази мають бути визнані судом недопустимими (2.6.1. Огляду судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, рішення внесені до ЄРДР, за жовтень 2020 року).

При проведенні допиту свідка слідчий заборонив свідкові скористатись нотатками, роботи записи в порушення ч. 6 ст. 224, ст. 66 КПК України.

Відповідно до ч. 6 ст. 224, ст. 66 КПК України допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.

При проведенні досудового розслідування слідчий не вбачав за потрібне допитати особу, яка володіла певними відомостями, щодо розпусти малолітньої особи. Обґрунтувавши, що необхідно здійснити безпосередньо допит самої малолітньої особи.

Суд може визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати малолітню особу, стосовно якої вчинялися розпусні дії, оскільки безпосередній допит такої особи може негативно вплинути на її психологічний стан Детальніше з текстом постанови ВС від 16.03.2021 у справі № 236/1583/19 (провадження № 51-6260км20) можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616617> (2.3 Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Рішення, внесені до ЄДРСР, за I півріччя 2021 року).

Слідчий провів допит потерпілого в режимі відеоконференції без ухвали слідчого судді.

Проведення допиту потерпілих під час судового провадження у режимі відеоконференції без постановлення мотивованої ухвали та без надання можливості бачити осіб, які допитуються, є підставою для визнання доказів недопустимими (2.2.4 Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо визнання доказів недопустимими Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по червень 2021 року).

При проведенні допиту слідчий не дозволив свідку (підозрюваному) скористатись приміщенням санітарно-гігієнічного призначення.

Відповідно до ст. 11 КПК України – забороняється під час ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ч. 1. ст. 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких нелюдських або таких що принижують гідність.

Слідчий провів допит свідка до внесення відомостей до ЄРДР.

Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України –у невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно після завершення огляду). Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути:

- 1) відібрано пояснення;*
- 2) проведено медичне освідчування;*
- 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;*
- 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.*

Слідчий заборонив підозрюваному зустріч із адвокатом перед початком допиту.

Відповідно до ч. 4 ст. 53 КПК України – захисник як до процесуальної дії, так і після неї має право зустрічатися з підозрюваним, обвинуваченим для підготовки до проведення процесуальної дії або обговорення її результатів.

Відповідно до ст. 6 Європейської конвенції з прав людини – підозрюваному має бути забезпечена можливість спілкуватися з адвокатом до будь-якого допиту поліцією. Детально описано в рішенні ЄСПЛ «Салдуз проти Туреччини» від 27.11.2008 року https://protocol.ua/ru/espl_nagadav_pravila_obmegennya_prava_pi_dozryuvanogo_na_dostup_do_advokata/

Учасникам процесуальної дії не було надано можливості ознайомитися із текстом протоколу перед його підписанням.

Відповідно до ч. 4 ст. 104 КПК України – перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із текстом протоколу.

Під час проведення допиту слідчий не зазначив у протоколі процесуальної дії про застосування технічних засобів.

Відповідно до ч. 2 ст. 104 КПК у випадку фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі.

Якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього.

Під час проведення допиту слідчий не роз'яснив підозрюваного право на захист.

Відповідно до підпункту «с» п. 3 ст. 6 Конвенції, є право на захист (юридичну допомогу) – передбачає право обвинуваченого «захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя». Таким чином, це право включає три окремі елементи: право захищати себе особисто, право на юридичну допомогу захисника і за умов - за браком коштів для оплати юридичної допомоги та коли цього вимагають інтереси правосуддя - право на безоплатну правову допомогу, та, за певних умов, передбачає елемент вибору. Становить одну з основоположних засад справедливого судового розгляду.

Стаття 59 Конституції України та ст. 20 КПК України. Стаття 7 КПК України передбачає, що кримінальне провадження здійснюється на засадах забезпечення права на захист.

Як правило, доступ до захисника має надаватися з першого допиту підозрюваного працівниками поліції, за винятком випадків, коли за конкретних обставин відповідної справи продемонстровано, що існують вагомі підстави для обмеження такого права. Право на захист буде в принципі непоправно порушено, якщо визнавальні покази, отримані під час допиту правоохоронними органами без доступу до захисника, використовуватимуться з метою засудження особи. Варто звернути увагу, що згідно з практикою Суду особа набуває статусу підозрюваного, який обумовлює застосування гарантій ст. 6 Конвенції, не з моменту офіційного надання/визнання такого статусу, а тоді, коли національні органи влади мають достатні підстави підозрювати цю особу у причетності до злочину. Це є усталеною практикою ЄСПЛ, яка повторена в рішеннях щодо України, наприклад, «Ушаков та Ушакова проти України» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a89#Text, заява No 10705/12, 18.06. 2015, «Собко проти України» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b24#Text, заява No 15102/10 від 17.12.2015 та ін.

Під час проведення допиту свідка, який є лікарем онкологічної лікарні, слідчий з власних інтересів почав ставити питання щодо своєї знайомої про її хворобу, на що лікар відмовився давати показання.

Відповідно до ч. 8 ст. 224 КПК України особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо)

Під час слідчого експерименту підозрюваний лише підтверджував факти, про які в нього запитував слідчий, а не самостійно розповідав та показував свої дії.

Виходячи із сутнісних ознак показань, визначених в ч. 1 ст. 95 КПК, у системному зв'язку із ч. 2 ст. 84 КПК, показання є самостійним процесуальним джерелом доказів лише в тому випадку, коли вони надаються під час допиту.

При проведенні слідчого експерименту участь підозрюваного, обвинуваченого не може виявлятися виключно в формі повідомлення відомостей про фактичні дані, які мають значення для кримінального провадження (адже це є предметом допиту). Слідчий експеримент, здійснений у такій формі, що не містить ознак відтворення дій, обстановки, обставин події, проведення необхідних дослідів чи випробувань, а посвідчує виключно проголошення підозрюваним зізнання у вчиненні кримінального правопорушення з метою його процесуального закріплення, має розцінюватися як повторний допит, що не може мати в суді доказового значення з огляду на ч. 4 ст. 95 КПК, згідно з якою суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або які отримано в порядку, передбаченому ст. 225 КПК (Рішення Касаційного кримінального суду Верховного Суду №91702552 у справі 740/3597/17 від 14.09.2020)

